

УДК 342.95: 35.078.18

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.04.55>

ВЕКТОРИ УДОСКОНАЛЕННЯ ДОТРИМАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ ПІД ЧАС ЗАСТОСУВАННЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО ЗАТРИМАННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИМИ

Дрок І.С.,

*кандидат юридичних наук, доцент,**завідувач науково-дослідної лабораторії**превентивної діяльності та соціологічних досліджень**Дніпровського державного університету внутрішніх справ*

ORCID: 0000-0002-9722-2376

Дрок І.С. Вектори удосконалення дотримання прав людини під час застосування адміністративного затримання поліцейськими.

Наукову статтю присвячено дослідженню визначених векторів удосконалення дотримання прав людини під час застосування адміністративного затримання поліцейськими на даному етапі розвитку української державності. Виділено такі вектори удосконалення дотримання прав людини під час застосування адміністративного затримання поліцейськими: запровадження електронних інструментаріїв; нормативна регламентація порядку застосування адміністративного затримання; удосконалення порядку оскарження адміністративного затримання; нормативна регламентація порядку адміністративного затримання під час встановлення карантину; законодавче закріплення вимог до протоколу про адміністративне затримання. Запропоновано запровадження таких електронних інструментаріїв під час здійснення адміністративного затримання: електронний цифровий підпис, електронний протокол про адміністративне затримання, внесення відомостей про застосування адміністративного затримання до особи до єдиного порталу державних послуг «Дія». Наголошено на відсутності нормативної регламентації порядку застосування адміністративного затримання у випадку вчинення адміністративного правопорушення, суб'єктом якого є юридична особа. Запропоновано закріпити право на оскарження адміністративного затримання у статті 261 КУпАП, а також додатково продублювати це право у протоколі про адміністративне затримання. Акцентовано увагу на необхідності надання права незаконно затриманій особі вимагати відшкодування збитків. Запропоновано розширити перелік підстав затримання осіб поліцейськими в умовах запровадження карантину. Запропоновано додатково визначити вимоги до протоколів у провадженні в справах про адміністративні правопорушення в нормах

КУпАП. Автор зауважує, що додаткових підстав здійснити адміністративне затримання в умовах дії воєнного стану законодавством не передбачено, такі підстави є загальними. Крім того, наголошено, що не існує особливого порядку здійснення адміністративного затримання під час дії воєнного стану. Зроблено висновок про те, що застосування адміністративного затримання зокрема – це динамічний процес, який має відповідати принципу законності, вимогам розвитку суспільства, стандартам дотримання прав людини та іншим зовнішнім факторам.

Ключові слова: адміністративний процес, провадження, адміністративний примус, заходи адміністративного примусу, адміністративне затримання, законність, права людини, протокол, оскарження, нормативна регламентація, поліція.

Drok I. Vectors of improving the observance of human rights during the application of administrative detention by the police.

The scientific article is devoted to the study of the identified vectors of improving the observance of human rights during the application of administrative detention by the police at this stage of the development of Ukrainian statehood. The following vectors for improving the observance of human rights during the application of administrative detention by the police have been identified: the introduction of electronic tools; normative regulation of the procedure for applying administrative detention; improvement of the procedure for appealing administrative detention; normative regulation of the procedure of administrative detention during the establishment of quarantine; legislative consolidation of requirements for the administrative detention protocol. It is proposed to introduce the following electronic tools during administrative detention: electronic digital signature, electronic protocol on administrative detention, entering information about the application of administrative detention to a person in the single portal of state services

"Diya". It is emphasized that there is no normative regulation of the procedure for applying administrative detention in case of committing an administrative offense, the subject of which is a legal entity. It is proposed to enshrine the right to challenge administrative detention in Article 261 of the Code of Ukraine on administrative offenses, as well as to additionally duplicate this right in the protocol on administrative detention. Attention is focused on the need to grant the right to an illegally detained person to claim compensation for damages. It is proposed to expand the list of grounds for detaining persons by the police under the conditions of the introduction of quarantine. It is proposed to additionally determine the requirements for protocols in proceedings in cases of administrative offenses in the norms of the Code of Ukraine on administrative offenses. The author notes that the legislation does not provide for additional grounds for administrative detention under martial law, such grounds are general. In addition, it was emphasized that there is no special procedure for administrative detention during martial law. It was concluded that the application of administrative detention, in particular, is a dynamic process that must comply with the principle of legality, the requirements of society's development, standards of compliance with human rights, and other external factors.

Key words: administrative process, procedure, administrative duress, measures of administrative duress, administrative detention, legality, human rights, protocol, appeal, normative regulation, police.

Постановка проблеми. Аналіз діяльності Національної поліції щодо застосування адміністративного затримання в сучасних умовах показує наявність теоретичних і практичних проблем правозастосовної діяльності, що негативно впливають як на забезпечення прав та свобод громадян, так і на ефективність діяльності поліцейських підрозділів. Національна поліція перебуває у стані триваючого реформування, змінюється і нормативно-правове забезпечення її діяльності та, на жаль, не усі законодавчі рішення ефективно застосовуються. Крім того, реалізація заходів адміністративного примусу поліцейськими в умовах дії воєнного стану також вимагає нових підходів до їх застосування та додаткового наукового вивчення та обґрунтування.

Стан опрацювання проблематики. Питання застосування органами Національної поліції заходів забезпечення провадження у справах про адміністративні проступки (зокрема адміністративного затримання) не є новим для науки адміністративного права. У минулому столітті вчені почали досліджувати сутність захо-

дів забезпечення провадження та створювати різноманітні класифікації, їх місце в системі адміністративного примусу та запобігання адміністративним правопорушенням. Серед них: Авер'янов В.Б., Бахрах Д.М., Веремеєнко І.І., Галаган І.О., Єропкін М.І., Ключніченко О.П., Коренєв О.П., Манохін В.М., Масленников М.Я., Шергін О.П., Юсупов В.А. та ін. У наші часи провідними вітчизняними вченими-адміністративістами були досліджені проблеми застосування заходів забезпечення провадження, а саме: Бандуркою О.М., Битяком Ю.П., Васильєвим А.С., Голосніченком І.П., Гончаруком С.Т., Додінім Є.В., Ковалівим М.В., Коваль Л.В., Комзюком А.Т., Коломойцем Т.О., Колпаковим В.К., Кузьменко О.В., Мельником Р.С., Олефіром В.І., Остапенко О.І., Пановою І.В., Петковим В.П., Приймаченком Д.В., Собакарем А.О., Тищенком М.М., Шемшученком Ю.С., Шкарупою В.К. та ін. У контексті визначеної проблематики варто звернути увагу на сучасні дослідження таких науковців: Бортняк Д.Ф., Галабурда Н.А., Жарий О.К., Комзюк М.А., Міловідова С.В., Поцілуйко В.М., Пугач А.В., Самбор М.А. та ін. Проте вказані роботи стосувались окремих проблем та досліджувались крізь призму детального висвітлення науково-теоретичних основ вказаної діяльності, без належної уваги прикладним аспектам використання результатів наукових досліджень.

Мета дослідження – визначити вектори удосконалення дотримання прав людини під час застосування адміністративного затримання поліцейськими на даному етапі розвитку української державності.

Виклад основного матеріалу. Адміністративне затримання, як захід забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення, у своєму змісті передбачає обмеження деяких прав людини (наприклад, право на свободу пересування). Однак це не означає, що поліцейські мають всеосяжні права щодо обмеження прав людини. Чіткі норми права врегульовують питання щодо компетенції поліцейських у напрямку застосування адміністративного затримання.

Однак, розвиток суспільства, технологій, події, пов'язані з пандемією, зі збройним конфліктом в Україні, тощо неодмінно впливають на динаміку повноважень поліцейських, у тому числі під час застосування адміністративного затримання. Аналіз практики застосування поліцейськими заходів забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення, зокрема адміністративного затримання, дозволяє виділити наступні напрямки удосконалення дотримання прав людини під час застосування адміністративного затримання поліцейськими.

По-перше, наголошуємо на необхідності запровадження електронних інструментаріїв. Технічний прогрес в суспільстві дозволяє повсякчасне застосування електронний досягнень, у тому числі під час провадження у справах про адміністративні правопорушення. Про це вже наголошувалося в рамках вітчизняних теоретичних досліджень в галузі адміністративного права [1], однак, практичної реалізації не відбулося.

Електронний цифровий підпис – це вимога сучасного динамічного світу, яка може забезпечити захист персональних даних громадянина. Застосування його можливе в контексті повсякчасного запровадження електронних протоколів про адміністративне затримання в діяльність Національної поліції, а також їх електронного обліку в Національній поліції. Такі заходи забезпечуватимуть оперативність, прозорість, відкритість діяльності органів та підрозділів Національної поліції, неухильне дотримання ними принципів законності, дотримання прав і свобод людини та громадянина, адже мінімізують можливість корупційний проявів серед поліцейських.

Крім того, варто наголосити на удосконаленні можливостей єдиного порталу державних послуг «Дія» за рахунок висвітлення складених на особу протоколів про адміністративне правопорушення, про адміністративне затримання та застосування інших заходів забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення.

Виділяємо другий вектор – нормативна регламентація порядку застосування адміністративного затримання у випадку вчинення адміністративного правопорушення, суб'єктом якого є юридична особа. У даному контексті вчені наголошують про передумання запровадження видів санкцій, застосовуваних до юридичних осіб [1]. Тобто в межах провадження у справах про адміністративні правопорушення, суб'єктом яких є юридична особа, поліцейському варто чітко розуміти коло осіб, до яких він може застосувати адміністративне затримання. У даному випадку права інших осіб не будуть порушені.

Третій вектор удосконалення забезпечення прав і свобод людини під час адміністративного затримання – удосконалення порядку оскарження адміністративного затримання. Оскарження рішення або дій поліцейських – є законним правом людини та громадянина. В рамках чинного законодавства стаття 268 КУпАП [2] не передбачає права затриманої особи на оскарження адміністративного затримання. Дане положення є порушенням права людини на справедливий розгляд справи, порушенням можливості захистити себе, а також відновити порушене право.

Керуючись принципом аналогії, можна констатувати можливість оскарження протоколу про адміністративне затримання під час оскарження постанови у справі про адміністративне

правопорушення. Водночас непоодинокими є випадки, коли особу було затримано в порядку провадження у справах про адміністративне правопорушення, складено відповідні процесуальні документи, а постанова суду має виправдовуваний характер. В такому випадку право особи на оскарження рішень державних органів практично виключається. Тобто, варто говорити про право на оскарження протоколу про адміністративне затримання на нормативному рівні, а також додатково під час реалізації адміністративного затримання. З огляду на сказане, пропонуємо закріпити право на оскарження адміністративного затримання у статті 261 КУпАП [2], а також додатково продублювати це право у протоколі про адміністративне затримання.

При цьому підтримуємо думку про те, що строки такого оскарження ідентичні зі строками оскарження постанови у справі: протягом десяти днів з моменту складання протоколу про адміністративне затримання [3].

Ведучи мову про дотримання прав людини під час адміністративного затримання, варто акцентувати увагу на необхідності надання права затриманій особі не лише оскаржувати відповідне рішення в суді, але й вимагати відшкодування збитків, завданих затриманням на подовжений строк. Введення відповідних положень в законодавство України оптимізує порядок адміністративного затримання, а також підвищить рівень захисту прав і свобод людини в Україні.

Наступний вектор – нормативна регламентація порядку адміністративного затримання під час встановлення карантину та запровадження обмежувальних протиепідемічних заходів з метою запобігання поширенню на території України інфекцій. Практика 2020-2021 років (період пандемії) показала, що поліцейські не мають компетенції щодо застосування заходів забезпечення провадження до осіб, які порушують правила карантину в Україні. Це стосується порядку носіння масок у громадських місцях, перебування особи на карантині у випадку захворювання або за умов настання можливості захворювання, тощо. З метою у подальшому запобігти виникненню таких ситуацій та для надання законних підстав поліцейським застосовувати заходи до таких осіб вважаємо доцільною думку щодо доповнення КУпАП таким заходом, як примусове поміщення до медичних закладів особи, відносно якої встановлено діагноз зараження особливо небезпечною інфекційною хворобою [1].

Крім того, пропонуємо доповнити пункт 1 частини 2 статті 262 КУпАП такими словами «при порушенні обмежувальних протиепідемічних заходів», тобто наділити поліцейських правом затримувати осіб за порушення режиму носіння масок та інших встановлених законом протикарантинних правил. На наш погляд, це сприятиме

захисту прав інших осіб, які можуть постраждати від дій правопорушників.

Останній вектор – законодавче закріплення вимог до протоколу про адміністративне затримання. КУпАП главою 19 чітко визначає зміст та порядок складання протоколу про адміністративне правопорушення, однак протокол про адміністративне затримання також оформлюється протоколом, який є офіційним доказом у справах про адміністративні правопорушення. Конкретизація вимог до таких протоколів у технічному та нормативному планах визначені відомчим наказом МВС України [4], що зменшує значення цього документу у провадженні. Крім того, наказом не визначені суб'єкти складання протоколу про адміністративне затримання, порядок його додання до справи про адміністративне правопорушення, порядок його оскарження, випадки, коли протокол не складається, тощо. З огляду на сказане пропонуємо доповнити главу 19 КУпАП нормами, які стосуються оформлення різних заходів забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення, та назвати «Протоколи у провадженні у справах про адміністративні правопорушення».

Зауважимо, що додаткових підстав здійснити адміністративне затримання в умовах дії воєнного стану законодавством не передбачено, такі підстави є загальними, визначеними в статті 261 КУпАП. Так само не існує особливого порядку здійснення адміністративного затримання під час дії воєнного стану.

Також науковці виділяють такі напрямки підвищення рівня застосування адміністративного затримання до рівня міжнародних стандартів: розширення компетенції поліцейського у частині застосування адміністративного затримання до правопорушника; закріплення на законодавчому рівні моменту початку та завершення строку адміністративного затримання, а в окремому відомчому нормативно-правовому акті надати конкретні роз'яснення із цього приводу; визначити позицію законодавця щодо співвідношення таких заходів, як доставлення та адміністративне затримання; облаштування кімнат для доставлених і затриманих при відділеннях поліції [5]. Дані напрямки є загальними і не один рік в науці адміністративного права відбуваються дискусії з приводу вирішення окреслених проблем. Практично орієнтованим вважаємо останній напрямок – облаштування кімнат для доставлених і затриманих при відділеннях поліції, який на сьогоднішній день активно та успішно реалізується шляхом запровадження системи фіксації всіх дій щодо затриманої особи – «Custody Records». Так, наприкінці 2023 року інформаційна підсистема «Custody Records» інформаційно-комунікаційної системи «Інформаційний портал Національної поліції України» повноцінно функціонувала в 79

територіальних підрозділах ГУНП, зокрема у Вінницькій, Волинській, Житомирській, Закарпатській, Івано-Франківській, Кіровоградській, Львівській, Одеській, Полтавській, Рівненській, Сумській, Тернопільській, Хмельницькій, Черкаській, Чернівецькій та Чернігівській областях [6].

Висновок. Узагальнюючи, можемо акцентувати увагу на тому, що застосування заходів примусу та адміністративного затримання зокрема – це динамічний процес, який має відповідати принципу законності, вимогам розвитку суспільства, стандартам дотримання прав людини та іншим зовнішнім факторам. На даному етапі розвитку української державності актуальними видаються такі вектори удосконалення дотримання прав людини під час застосування адміністративного затримання поліцейськими: запровадження електронних інструментаріїв; нормативна регламентація порядку застосування адміністративного затримання; удосконалення порядку оскарження адміністративного затримання; нормативна регламентація порядку адміністративного затримання під час встановлення карантину; законодавче закріплення вимог до протоколу про адміністративне затримання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Теорія і практика застосування заходів забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення : моногр. / А.В. Пугач, А.О. Собакарь. Дніпро : Видавець Біла К. О., 2020. – 196 с
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 № 8073-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80732-10#Text>.
3. Підстави та порядок застосування заходу забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення у формі адміністративного затримання: навч.-практ. посібник / А.Є. Фоменко, К.В. Бахчев, О.В. Бочковий, І.С. Дрок. Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ. Дніпро, 2022. 93 с.
4. Про затвердження Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції: Наказ МВС від 06.11.2015 № 1376. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1496-15#Text>.
5. Розгон О.Г. Напрямки удосконалення здійснення поліцейськими адміністративного затримання. *Юридичний бюлетень*. 2021. № 21. С. 89–95. DOI <https://doi.org/10.32850/LB2414-4207.2021.21.12>.
6. Звіт Національної поліції України за 2023 рік. URL: https://media-www.npu.gov.ua/npu-pre-prod/sites/1/Docs/Dialnist/Richni_zvity/zvit_NPU_2023.pdf.